

Laura Millar se člankom *The Spirit of Total Archives: Seeking a Sustainable Archival System* (Duh potpunih arhiva: Tražeći prihvatljiv arhivski sustav, str. 46-65), nadovezuje na svoj tekst iz prethodnog broja istog časopisa. Ukazuje na razloge slabljenja ideje potpunih arhiva u Kanadi i na rješenja koja će tu ideju ojačati. Po njoj, radi se o nerazriješenim pitanjima arhivističkog identiteta, slaboj međuarhivskoj koordinaciji i suradnji u području akvizicija i zaštite gradiva, te potrebi za snažnijim javnim promicanjem značaja arhivskog gradiva i službi koje se njime bave. Zanimljivo je da se njezino stajalište o pitanjima identiteta arhivista – koje vidi kao auditore, zaštitnike, povjesničare institucija i promotore arhiva, te smatra da bi ih trebalo lučiti i školovati drugačije od *records managera* – razlikuje već od autora sljedećeg članka ovoga broja, koji inzistira upravo na bliskosti arhivista s *records managementom*.

Naime, Dan Zelenyj u članku *Archivy Ad Portas: The Archives – Records Management Paradigm Re-visited in the Electronic Information Age* (Arhivi ad portas: preispitivanje paradigme upravljanja registraturnim i arhivskim gradivom u eri elektroničkih informacija, str. 66-84), inzistira na potrebi spajanja zanimanja *records managera* i arhivista, potkrepljujući to potrebama elektroničkih informacijskih sustava, koji traže rano planiranje i kontrolu tijekom čitavog životnog ciklusa dokumenata. Dapače, smatra da su te funkcije bile jedinstvene u donedavnoj prošlosti, pa su, po njemu, na američkom kontinentu razdvojene tek izgradnjom sustava *records managementa* nakon 2. svjetskog rata.

Članak "*The Next Great Idea*": *Loaning Archival Collections* ("Sljedeća velika ideja": Posudba arhivskog gradiva, str. 85-113), autora Timothy L. Ericsona i Joshue P. Rangera, zagovara ideju međuinstitucionalne posudbe gradiva, ne samo zbog izložbenih, već i zbog istraživačkih potreba. Člankom se ukazuje na dužu prisutnost te ideje u teoriji, ali i praksi, kako potvrđuju primjeri mreže Područnog istraživačkog centra (*Area Research Center*) Državnog povijesnog društva iz Wisconsin (State Historical Society of Wisconsin), ali i posudbeni program Zbirke povijesnih rukopisa Zapada (*Western Historical Manuscripts Collection*) iz Missourija.

Rajka Bućin

ARHIVI. Zbornik ob sedemdesetletnici dr. Eme Umek. Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije. Letnik XXII, št. 1-2, Ljubljana 1999, 309 str.

Ovaj je dvobroj časopisa Slovenskoga arhivističkog društva i arhivâ Slovenije posvećen istaknutoj slovenskoj arhivistici Emi Umek. Uvodnik Jože Žontara biografska je crtica u kojoj je pokušao ukazati na iznimno širok spektar zanimanja koji je E. Umek iskazala u tridesetpetogodišnjem radu u Arhivu Republike Slovenije. Bi-

la je specijalist za sređivanje i popisivanje različitih vrsta arhivskoga gradiva, poglavito za računalni program Armida. Aktivno je sudjelovala u Komisiji za povrat arhivskoga gradiva iz Austrije. Jedan je od utemeljitelja časopisâ *Arhivi i Viri*. Žontar ističe još nekoliko područja rada E. Umek: bila je inicijatorom uvođenja kolegija arhivistike na Filozofskom fakultetu u Ljubljani, a niz godina i njegov predavač. Na čelu Arhiva Republike Slovenije bila je od 1984. do 1988. Autoricom je brojnih arhivskih izložbi i povijesnih radova. Žontar donosi i njezinu bibliografiju od 1957. do 1999, u kojoj je, između ostaloga, 70 rasprava i stručnih članaka te 20 uredničkih ili suuredničkih pothvata od 1972. do 1989.

Dvobroj je dalje podijeljen na 10 segmenata: I. Članci i rasprave, II. Iz prakse za praksu, III. Iz arhivskih fondova i zbirki, IV. O radu Slovenskog arhivističkog društva, V. O radu arhivâ i o skupovima, VI. Ocjene i izvješća o izdanjima i izložbama, VII. Osobne vijesti, VIII. Nove akvizicije arhivâ, IX. Bibliografija arhivskih djelatnika, X. Sažetci.

Članci i rasprave (13) zauzimaju otprilike trećinu dvobroja. Stručno su i sadržajno raznoliki (historiografski radovi, povijest institucija, teorija arhivistike). Svaki članak ima sažetak na slovenskom, njemačkom i engleskom jeziku. Nisu klasificirani. Peter Ribnikar u članku *Studentske i đачke stipendijske ustanove u Kranjskoj*, prikazuje nastanak i ulogu 221 takve ustanove registrirane u Kranjskoj od 1601. do 1918. i daje kronološkim redom njihov popis, s podacima o utemeljitelju, broju stipendija, visini stipendije. Jože Žontar (*Historiografija i arhivistika*) donosi kratak povijesni pregled odnosa historiografije i arhivistike od prve polovice 19. st., kada kritička historiografija uopće počinje iskazivati interes za arhivsko gradivo, do arhivistike kao znanosti. Peter Vodopivec u radu *Švedski merkantilist J. F. Kryger u glasilu Kranjskog poljodjelskoga društva 18. stoljeća*, ukazuje na radove E. Umek o spomenutom društvu i njegovim izdanjima. Osobitu pozornost posvećuje radovima švedskoga merkantilista J. F. Krygera i radu F. Grisellinija, tajnika poljodjelskoga društva u Veneciji. Ocjenu E. Umek o merkantilističkim odnosno fiziokratskim pogledima spomenutih autora, Vodopivec dopunjuje odnosno proširuje novim spoznajama. Marija Oblak Čarni (*Rimska konvencija iz 1922. i uređenje pitanja arhivskoga gradiva s Italijom nakon I. svjetskog rata*) analizira Konvenciju između Austrije, Čehoslovačke, Italije, Poljske, Kraljevine SHS, Rumunjske i Mađarske u pitanjima koja se odnose na arhivsko gradivo. Poglavitito piše o odnosu Italije i Kraljevine SHS te o izručenjima arhivskoga gradiva 1926, 1929, 1941. i 1942. godine. Vasilij Melik u članku *Svetec i Toman u Bečkom parlamentu*, piše o političkom rascjepu Slovenaca 1867-70, kada se dio njih zauzimao za apstinenciju u državnom parlamentu, a dio je zastupao politiku "konstruktivne opozicije" (Lovro Toman i Luka Svetec). Vladimir Žumer u članku *Stručna i politička gledišta valorizacije arhivskoga gradiva*, ukazuje na arhivistička načela i kriterije vrednovanja, odabiranja i preu-

zimanja arhivskoga gradiva koji trebaju objektivno i stručno osigurati čuvanje optimalne količine arhivskoga gradiva. Navodi i nekoliko primjera politički motiviranoga vrednovanja, koje je proteklih 50 godina u mnogim državama nanijelo veliku štetu arhivskoj kulturnoj baštini. Saša Serše (*Upravna podjela Kranjske od 1848*) obrazlaže organizaciju pokrajinske i lokalne državne uprave na području Kranjske u drugoj polovici 19. st., kada je Habsburška Monarhija dobila upravnu strukturu koja se održala do 1918. Vladimir Kološa (*Zajednička arhivska baština u svjetlu povijesnoga naslijeđa Republike Slovenije*), u skladu s preporukama Međunarodne konferencije država srednje i istočne Europe (Golawich u Poljskoj 1997), teoretski i praktično promišlja sintagmu "zajednička arhivska baština"; navodi povijesne uzroke njezina postanka s posebnim naglaskom na Sloveniju, opisuje dosadašnje načine rješavanja problematike zajedničke baštine koja se čuva izvan Slovenije, a odnosi se na Sloveniju i Slovence itd. Stane Granda u članku *Dolenjska u svjetlu Jozefinskih zemljišnih premjera*, piše o publikaciji koju slovenska javnost posljednjih nekoliko godina percipira s oduševljenjem – *Slovenija na vojnim zemljoovidima 1763-1787*, u izdanju Znanstvenoistraživačkog centra SANU i Arhiva Republike Slovenije. Analizira onodobnu sliku Dolenjske na zemljoovidima, poglavito šume i ceste. Janez Koplač (*Arhivsko gradivo i njegovi stvaratelji*) upozorava na nedorečenost postojećega arhivskoga zakonodavstva glede valorizacije stvaratelja, što u slovenskoj arhivskoj praksi uzrokuje veliku zbrku. Jelka Melik u članku *Arhivi i kazneni sudovi*, ukazuje na izniman značaj kaznenoga sudstva, donekle zanemarenoga, jer su arhivi najveću pozornost i skrb posvećivali upravno-izvršnim organima vlasti. Rad Jederta Vodopiveca, *Razvoj struktura u srednjovjekovnim rukopisnim uvezima u vezi sa konzervatorskim zahvatima* segment je iz uvodnih i zaključnih poglavlja istoimenog istraživanja. Autor predstavlja cilj, metode rada, obrađeno arhivsko i knjižnično gradivo te daje smjernice za konzervatorsko-restauratorske zahvate. Donosi i povijesni pregled razvoja knjižnih uveza, rječnik stručnih izraza i popis svih analiziranih uveza s osnovnim podacima o njima te skice i fotografije. Tatjana Stibilj (*Slovenski dokumentarni film kroz politiku i propagandu 1945-1950*) analizira razdoblje između dva svjetska rata i razdoblje II. svjetskog rata u filmskom stvaralaštvu Slovenije, no poglavito razmatra nagli razvoj slovenske kinematografije nakon II. svjetskog rata (*Triglavfilm* i filmski tjednik *Obzornik*).

Rubrika ***Iz prakse za praksu*** sastoji se od tri članka. Dva nova računalna programa za popisivanje i skeniranje građevinskih nacрта i fotografskog arhivskoga gradiva, nastala u suradnji Povijesnoga arhiva u Ljubljani i Mikrofilma d.o.o. iz Ljubljane, prvi su takvi programi u Sloveniji. Predstavlja ih Jože Suhadolnik u svom radu *Računalni program za popisivanje i skeniranje građevinskih nacрта i fotografskoga gradiva*. Brane Knehtl u članku *Modifikacija računalnoga programa za popisivanje i skeniranje fotografskog gradiva*, u 16 slikovno bogatih priloga opisuje i razlaže

pojedine korake otvaranja aplikacije programa. O konzerviranju i restauriranju matičnih knjiga župe Korte u istoimenom članku piše Stanka Grkman. Potanko opisuju konzervatorsko-restauratorski postupak na knjigama Status Animarum iz 19. st. i Knjigama krštenih 1816-1855.

Dvanaest je članaka (trećina ukupnoga prostora) posvećeno arhivskome gradivu u rubrici *Iz arhivskih fondova i zbirki*. Ignacij Voje opisuje zanimljiv i dosada nepoznat dokument iz Ratnog arhiva u Beču, koji oslikava stajališta vojnih stručnjaka 18. stoljeća o turskoj opasnosti (*Izvešće maršala Schullenburga duždu Mletačke Republike o turskoj opasnosti*). O razlikama i sličnostima, o sadržajnim i jezičnim vrijednostima Knjige vjenčanih iz Metlike 1716-1719. i Knjige zaručenih iz Ljubljane 1737-1759. piše Boris Golec u članku *Slovenika iz prve polovice 18. stoljeća u metličkoj Knjizi vjenčanih i ljubljanskoj Knjizi zaručenih*. Matevž Košir u članku *Staleški povjerenici i staleški odbor te instrukcije za povjerenike iz 1540. i 1542. prikazuje upravnu strukturu najznačajnijih ureda kranjskih zemaljskih staleža kao i prve dvije instrukcije za povjerenike*. Podatke o obitelji Marchi-Markiće iz Splita, poglavito o Ivanu Petru (1663-1733), o njegovu planu za oslobođenje južnih Slavena i hrvatskih krajeva od Turaka, kao i o njegovu pokušaju otkupa grofovije Metlika, daje Danica Božić-Bužančić u članku *Ivan Petar Marchi-Markiće: njegovo djelovanje s posebnim naglaskom na otkupu grofovije Metlika, njegova oporuka i nagodba o otkupu spomenute grofovije*. Drago Trpin (*Urbani vlastelinstva Tolmin*) donosi historijat Tolmina od 11. do 19. stoljeća i kronološki popis pedesetak sačuvanih knjiga zemljišnih posjeda, poglavito iz razdoblja grofova Coronini. Knjige se čuvaju u arhivima u Gorici, Ljubljani, Grazu i Trstu. U izvorniku sačuvane popise stanovništva iz 1830. s dopunama do 1850-ih te popise iz 1857, 1869, 1880, 1890, 1900, 1910, 1921, 1928. i 1931. godine analizira Andrej Studen u članku *Popisi stanovništva – neizmjereno veliko bogatstvo Povijesnog arhiva u Ljubljani*). Ivan Nemanić u radu *Dijapozitivi Božidara Jakca – nacionalna i svjetska kulturna baština (1946-1989)*, opisuje zbirku slikarevih dijapozitiva nastalih za njegovih putovanja po Sloveniji i svijetu. Zbirka se čuva u Arhivu Republike Slovenije. O fondovima okružnih poglavarstava i sreskih načelnštava koje čuva Povijesni arhiv u Celju, u istoimenom članku piše Metka Bukošek. Božo Otorepec (*Nepoznati nacrti Ljubljane iz 1816. u bečkoj Albertini*) predstavlja dosad nepoznate nacрте Ljubljane iz 1816. koji se čuvaju u Albertini u Beču. Nacrti su djelo A. Schaffenratha, J. Bapt. Auerbergera i A. Babnika. O arhivskome gradivu cehova te o odluci Zemaljskoga namjesništva u Grazu iz 1914. o čuvanju cehovskih arhivalija, koje je odredilo da novonastali cehovi predaju arhivsko gradivo Štajerskome zemaljskom arhivu u Grazu, piše Hedvika Zdovc u radu *Odluka Zemaljskoga namjesništva u Grazu o čuvanju cehovskih arhivalija 1914. godine*. Osobni fond Drage Cerarja iz Muzeja u Jesenicama temom je istoimenog članka Irene Lačen Benedičić. Drago Cerar najveći je dio života radio u

jeseničkoj željezari i posebno je poznat kao konstruktor visokih peći. Nataša Budna Kodrič u članku *Jeprški učitelj Simona Jenka u arhivskome gradivu Povijesnog arhiva u Ljubljani*, dovodi u sumnju dosad uvriježeno mišljenje da je glavni junak priče Simona Jenka (jeprški učitelj) stvarno postojao. Prema gradivu, poglavito školskoj kronici koja seže u prošlost do 1821, to nije moguće dokazati.

U cjelini *O radu Slovenskog arhivističkog društva* kratka su izvješća o 18. savjetovanju Slovenskog arhivističkog društva u Postojni 1999, o XII. savjetovanju *Arhivska praksa 1999.* u Tuzli, o XXXVI. savjetovanju Hrvatskog arhivističkog društva 1999. u Poreču te o Stručnoj ekskurziji Slovenskog arhivističkog društva u Toskanu 1999.

Osam izvješća sadržava cjelina *O radu arhivâ i o skupovima*. Slovenski arhivisti kratko su izvijestili o: XXXIV. CITRI 1999. u Budimpešti, DLM Forumu 1999. (Electronic Records) u Bruxellesu, dvotjednome tečaju *Multimedia i računalne mreže: novi pristup do arhivskoga gradiva* 1998. u Parizu i Lavalu, sudjelovanju u projektu evidentiranja arhivskoga gradiva o slovenskoj povijesti u National Archives and Records Administration (NARA) u Washingtonu, dvodnevnome kolegiju *Digitalni arhivi – nova paradigma?* u Marburgu, prigodom 50. obljetnice Arhivske škole u Marburgu, evidentiranju izvora za freisinška vlastelinstva na slovenskome ozemlju u Bavarskome državnom arhivu u Münchenu (1997-98), 18. festivalu nijemoga filma u Sacileju 1999. te Trećoj slovenskoj konferenciji o odnosima s javnošću u Portorožu 1999.

U odjeljku *Ocjene i izvješća o izdanjima i izložbama* prikazano je odnosno recenzirano 12 slovenskih izdanja i 5 neslovenskih (poglavito časopisa). Po kvaliteti priloga ističu se prikazi *Vodnika po fondih in zbirkah Arhiva Republike Slovenije*, Ljubljana 1999. (Marjan Drnovšek) te *Spominskog zbornika Zgodovinskega arhiva Ljubljana*, Ljubljana 1999. (Janez Kopač). Kraćim priložima popraćene su dvije izložbe: *Janez Puh, Johann Puch – čovjek koji je svijet okrenuo na glavu* u Povijesnom arhivu u Ptujju 1999. te izložba fotografija Johanna Freunda *Između neba i zemlje* u Pokrajinskom arhivu u Novoj Gorici 1999.

Prigodnim je tekstom (*Osobne vijesti*) zabilježen odlazak Vlade Valenčiča (1903-1999), istaknutog arhivista, povjesničara i ekonomista iz Povijesnog arhiva u Ljubljani.

Nove akvizicije arhivâ vrijedan su dio časopisa gdje se donosi popis po arhivima i fondovima, s podacima o predavatelju, vremenskom rasponu te količini (tehničke jedinice i dužni metri) gradiva za 1998. godinu.

Na kraju treba istaknuti značajan broj bibliografskih jedinica (gotovo 250) slovenskih arhivskih djelatnika za 1998. godinu, donijetih po abecednom redu autora.

U svemu, dvobroj je sadržajno raznolik, svakako koristan i zanimljiv, nadasve informativan. Urednički je osmišljen dobro, tehnički realiziran korektno (s vrlo malo grešaka), a s brojnim je ilustracijama i oku ugodan.

Melina Lučić

Journal of the Society of Archivists, sv. 21, br. 1, travanj 2000.

Društvo arhivista Velike Britanije i Irske izdaje dva puta godišnje *Vjesnik društva arhivista*, glasilo koje se bavi svim pitanjima zanimljivim za arhiviste, konzervatore, uredske djelatnike i sve one koji se na bilo koj način bave povijesnim disciplinama. Uz članke o najnovijim dostignućima na području arhivistike, objavljuju se i obavijesti o mogućnostima edukacije te o razvoju administrativnih tehnika za arhiviste, konzervatore i uredske djelatnike.

Travanjski broj časopisa donosi osam članaka, nekrologe, prikaze knjiga, obavijesti o primljenim novim publikacijama, kao i o publikacijama Društva arhivista.

Izvršni uvodni članak *Georgea P. Mackenzija* iz Državnog arhiva Škotske, odnosi se na zaštitu svjetske kulturne baštine: Međunarodni odbor plavog štita. Plavi štit je simbol kojeg je Haška konvencija odredila 1954. godine za obilježavanje spomenika kulture u cilju njihove zaštite u oružanim sukobima. Plavi štit je i ime međunarodnog odbora osnovanog 1996. godine za zaštitu svjetske kulturne baštine ugrožene ratom i prirodnim nedaćama (ICBS – International Committee of the Blue Shield). Cilj je Odbora da simbol plavog štita u zaštiti kulturnih spomenika postane ono što je simbol crvenog križa u zaštiti osoba. Odbor u sebi sjedinjuje znanje i iskustvo četiri međunarodne organizacije: Međunarodnog arhivskog vijeća (ICA), Međunarodnog vijeća muzeja (ICOM), Međunarodnog vijeća spomenika i područja (ICOMOS) i Međunarodne federacije udruga i institucija bibliotekara (IFLA). Jedan od čimbenika koji je utjecao na osnivanje Odbora je i iskustvo u kriznim situacijama u bivšoj Jugoslaviji. Odbor je u studenome 1998. godine u Radencima, Slovenija, organizirao seminar za obuku osoblja za intervencije koje slijede nakon oružanih sukoba ili prirodnih nepogoda. Sudionici seminara izradili su nacrt zajedničke izjave, poznate kao Radenška deklaracija (*Radenci declaration*), kojom se, među ostalim, traži da se zaštita kulturnih dobara uključi u nacionalne politike i programe te da se poveća spremnost relevantnih institucija za djelovanje u slučaju ugroženosti kulturnih dobara. Odbor je radio i na reviziji Haške konvencije iz 1954. godine. Novim je protokolom, donesenim u Hagu 1999. godine, koji točno definira u kojim se slučajevima može vojnom nužnošću opravdati napad na spomenike kulture i redefinira obveze okupacijskih snaga glede zaštite kulturnih dobara, stvorena nova kate-